

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Sara Kobolt

**Pomembnost teme in trdnost stališča kot dejavnika pripravljenosti javnega izražanja
mnenja na spletnih socialnih omrežjih**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Sara Kobolt

Mentor: doc. dr. Andraž Petrovčič

**Pomembnost teme in trdnost stališča kot dejavnika pripravljenosti javnega izražanja
mnenja na spletnih socialnih omrežjih**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2016

Zahvaljujem se družini in prijateljem, ki so mi tekom študija stali ob strani.

Predvsem pa velika hvala moji dragi mami.

Pomembnost teme in trdnost stališča kot dejavnika pripravljenosti javnega izražanja mnenja na spletnih socialnih omrežjih

V diplomskem delu smo preverjali, kako pomembnost teme in trdnost stališča vplivata na pripravljenost za izražanje mnenja na spletnih socialnih omrežjih. Pregledali smo literaturo in se določili izhajati iz teorije spirale molka, ki velja za uveljavljen teoretski okvir. Omeniti velja, da študij, ki bi to teorijo preverjale v kontekstu spletnih socialnih omrežij, ni veliko. S pomočjo anketnega vprašalnika smo opravili raziskavo za spletno socialno omrežje Facebook. Preverjali smo hipotezi, ki pravita, da pomembnost teme in trdnost stališča pozitivno vplivata na procese javnega izražanja mnenja. Rezultati multiple linearne regresije so pokazali, da trdnost stališča nima vpliva na pripravljenost za izražanje mnenja na spletnih socialnih omrežjih, za razliko od pomembnosti teme, kjer se nakazuje pozitiven vpliv. To pomeni, da so ljudje, ki jim je izbrana tema pomembnejša, v večji meri pripravljeni izraziti mnenje, in sicer tudi v okoliščinah, ko mnenje večine na spletnih socialnih omrežjih ne sovпада z njihovim osebnim mnenjem.

Ključne besede: javno izražanje mnenja, pomembnost teme, spletna socialna omrežja, spirala molka, trdnost stališča.

The issue importance and the opinion strength as factors of willingness of public opinion expression on social network sites

In the diploma thesis we examined how the issue importance and the opinion strength are related to the willingness of public opinion expression on social network sites. The literature review is informed by the spiral of silence theory, which is a well-established theoretical frame, although there are only a handful of studies that tested this theory in the context on social network sites. We collected the empirical data on a specific social network site (Facebook) with a web survey. We tested two hypotheses which suggest a positive effect of the issue importance and the opinion strength on willingness of public opinion expression on social network sites. The results of multiple linear regressions show that the opinion strength does not affect willingness of public opinion expression on social network sites whereas the issue importance has an anticipated positive impact. This means that people who perceive a selected issue as more important are more likely to express their opinion on social network sites even though their personal opinion will not be congruent with opinion of the majority.

Key words: opinion strength, issue importance, public opinion expression, social network sites, spiral of silence.

Kazalo

1	Uvod.....	7
2	Spirala molka na spletnih socialnih omrežjih	9
2.1	Teorija spirale molka: dejavniki in posledice	9
2.2	Trdnost stališča in pomembnost teme kot dejavnika javnega izražanja mnenja na spletnih socialnih omrežjih	12
2.3	Hipoteze	17
3	Empirična študija.....	18
3.1	Zbiranje podatkov	18
3.2	Opis vzorca	18
3.3	Operacionalizacija teoretskih pojmov.....	20
3.3.1	Izbor tem.....	20
3.3.2	Pomembnost teme	21
3.3.3	Trdnost stališča	21
3.3.4	Pripravljenost izraziti mnenje na spletnih socialnih omrežjih.....	21
3.4	Rezultati	22
3.4.1	Opisne statistike.....	22
3.4.2	Preverjanje hipotez	24
4	Sklep.....	28
5	Literatura	31
	PRILOGE	33
	PRILOGA A: spletni anketni vprašalnik	33

Kazalo tabel

Tabela 3.1: Demografska struktura anketirancev	19
Tabela 3.2: Uporaba Facebooka in podpora ter strinjanje z izbranimi temami.....	20
Tabela 3.3: Uporaba Facebooka in podpora ter strinjanje z izbranimi temami.....	22
Tabela 3.4: Opisna statistika odvisne in neodvisnih spremenljivk.....	24
Tabela 3.5: Korelacijska matrika za spremenljivke pomembnost teme, trdnost stališča in pripravljenost izražanja mnenja na Facebooku	25
Tabela 3.6: Ocena ustreznosti modelov linearne regresije	26
Tabela 3.7: Rezultati linearne regresijske analize o temi »Poroke istospolnih parov«.....	27
Tabela 3.8: Rezultati linearne regresijske analize o temi »Prostovoljno cepljenje predšolskih otrok«	27

1 Uvod

V diplomski nalogi se bomo ukvarjali s procesi javnega izražanja mnenja na spletnih socialnih omrežjih, ki ob vse bolj množični uporabi postajajo vse bolj izpostavljen javen prostor, kjer lahko posamezniki predstavimo in soočimo svoja mnenja in prepričanja o različnih temah. Po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije (2016) je v prvem četrtletju leta 2013 na spletnih socialnih omrežjih sodelovalo 53 % uporabnikov, v prvem četrtletju leta 2014 pa se je odstotek dvignil na 58 %. V prvem četrtletju leta 2015 je spletna socialna omrežja vsak dan ali skoraj vsak dan uporabljalo 581.000 uporabnikov (70 % vseh uporabnikov interneta), dostop do interneta pa je bil omogočen v 78 % gospodinjstvih v Sloveniji (Statistični urad republike Slovenije 2016).

Spletna socialna omrežja so definirana kot spletne storitve, ki uporabniku dovoljujejo ustvarjanje javnega ali delno javnega profila v omejenem sistemu, ustvarjanje seznama posameznikov, s katerimi se lahko deli določeno povezavo, ter pregled povezav, ki jih drugi uporabniki imajo med seboj (Facebook, Myspace, Twitter, LinkedIn ...). Spletna socialna omrežja niso posebna zaradi medsebojnega povezovanja popolnih neznancev, pač pa zaradi možnosti uporabnikovega prikaza svojega omrežja. Večina uporabnikov spletnih socialnih omrežij profilov ne uporablja za potencialno spoznavanje novih uporabnikov, pač pa za vzdrževanje že obstoječih povezav, s katerimi delijo »offline« izkušnje. Kljub temu da so spletna socialna omrežja javno dostopna, se posamezniki tudi na omrežjih, kot v »offline« okolju, združujejo v posamezne skupine glede na raso, nacionalnost, spol, starost, stopnjo izobrazbe, kar pa ni bil prvotni namen razvijalcev (Boyd in Ellison 2008). Dandanes je splet vpet v naš vsakdanjik v takšni meri, da lahko med osebno komunikacijo štejemo tudi komunikacijo, opravljeno preko spleta. Odprto izražanje mnenj je pogostejše in nujno potrebno za učinkovito funkcioniranje osebnih odnosov in organizacij. Raziskave kažejo (Hayes in drugi 2010), da smo ljudje, še posebej ženske, prikrajšani za izražanje svojega osebnega mnenja in bolj podvrženi depresiji ter slabim odnosom, zaradi česar mora družba posameznikom dovoliti svobodno izražanje. Poglavitni vzrok za neizraženost mnenj je strah pred družbeno izolacijo, anketiranci v različnih raziskavah pa so podali tudi razlog, da s svojimi mnenji in stališči ne želijo povzročati težav in nepotrebnih zapletov. Neizraženost mnenj se večinsko izkazuje v okoljih, kjer je mnenjska klima neprijateljsko nastrojena (Hayes in drugi 2010).

S pomočjo pregleda literature o spletnih socialnih omrežjih in študij, ki aplicirajo teorijo spirale molka na spletnih socialnih omrežjih, se bomo osredotočili predvsem na vprašanje, kako trdnost stališča in pomembnost teme razprave za posameznika vplivata na njegovo pripravljenost za izražanje mnenja na spletnih socialnih omrežjih. Trdnost stališča se nanaša na stopnjo prepričanja, da je naše mnenje pravilno (Krosnick in drugi v Gearhart in Zhang 2013), pojem pomembnost teme razprave pa lahko opredelimo kot osredotočenost na določene teme, ki so nam blizu, v nas vzbudijo zanimanje ali pa se z njimi lahko poistovetimo (Morrison in Matthes 2011). Ko govorimo o trdnosti stališča, predvidevamo, da je posameznik s trdnejšim stališčem prej pripravljen izraziti svoje mnenje, saj je namreč bolj prepričan v pravilnost svojega mnenja. Domneva nas je pripeljala do prve hipoteze (H_1), ki pravi, da trdnost stališča o izbrani temi pozitivno vpliva na pripravljenost izražanja mnenja na spletnih socialnih omrežjih. Podobno razmišljanje nas je vodilo v oblikovanje druge hipoteze (H_2), ki pravi, da višja stopnja pomembnosti teme za posameznika pozitivno vpliva na izražanje mnenja na spletnih socialnih omrežjih. Pomembnejša kot je torej tema za posameznika, večja je verjetnost, da bo pripravljen izraziti svoje mnenje, še posebej na spletnih socialnih omrežjih.

Izhajajoč iz teoretskega okvira bomo v nalogi poskušali formalno argumentirati in hkrati empirično preveriti obe zastavljeni hipotezi. Poslužili se bomo pregleda različne literature in že opravljenih znanstvenih raziskav o obravnavani tematiki (Poglavje 2). Opravili bomo teoretski pregled dejavnikov izražanja mnenja na spletnih socialnih omrežjih (Poglavje 2.1), predvsem vpliva trdnosti stališč in pomembnosti teme na spletnih socialnih omrežjih s pomočjo teorije spirale molka (Poglavje 2.2), ter predstavili formalni zapis hipotez (Poglavje 2.3). V tretjem poglavju bo predstavljen empirični del diplomske naloge, ki bo vključeval zbiranje podatkov (Poglavje 3.1), opis vzorca (Poglavje 3.2) in operacionalizacijo teoretskih pojmov (Poglavje 3.3). S pomočjo definicij bomo razvili merske inštrumente in jih v obliki anketnih vprašanj vključili v spletno anketo. Zbrane anketne podatke bomo analizirali in preverili oblikovani hipotezi (Poglavje 3.4). Diplomska naloga bo vsebovala tudi sklep z razpravo (Poglavje 4), na koncu pa bodo navedeni tudi viri in literatura (Poglavje 5) ter dodane priloge (Poglavje 6).

2 Spirala molka na spletnih socialnih omrežjih

2.1 Teorija spirale molka: dejavniki in posledice

Posamezniki jemljemo množične medije in posameznikovo družbeno okolje kot poglavitni vir informacij. V zadnjih 40 letih sta se ta dva vpliva spremenila, v določenih pogledih pa celo združila, za kar je v veliki meri zaslužen bliskovit razvoj interneta in svetovnega spleta. Na njem najdemo številne javne in zasebne komunikacijske prostore, kjer lahko ljudje berejo ali razpravljajo o različnih temah (Schulz in Roessler 2012).

Teorija spirale molka pravi, da ljudje, katerih mnenje je manjšinski delež splošnega mnenja, svoje mišljenje obdržimo zase zaradi strahu pred družbeno izolacijo (Gearhart in Zhang 2013). V središču je ideja izražanja javnega mnenja kot družbenega pritiska. Ljudje, ki delimo mnenje z manjšino, se za razliko od ljudi, katerih mnenje je večinsko, raje vzdržimo izražanja svojega mnenja. Gre za proces, kjer večinsko mnenje dominira nad manjšinskim in posledično postaja vse močnejše, saj manjšinski delež svoje mnenje prilagaja večinskemu ali pa ga umakne (Petrič 2002).

Ključna ideja teorije spirale molka pravi, da družba posamezniku preti z družbeno izolacijo, ki se je posameznik boji, zato se prilagaja večinskemu mnenju (Noelle-Neumann v Petrič 2002, 134). Raziskovalci teorije spirale molka ugotavljajo, da lahko določeno mnenje vpliva na drugo mnenje le v primeru, da je to mnenje javno izraženo. V nasprotnem primeru namere ostanejo le v podzavesti posameznikov, zato se dejansko javno mnenje ne more izraziti in izoblikovati, s čimer pa se spirala molka prekine (Salmone in Kline v Petrič 2002, 137). Dejansko izražanje je nujen element, ki privede do oblikovanja dominantnega mnenjskega ozračja (Noelle-Meumann v Petrič 2002, 137). Razlika med izražanjem mnenj in neizraženostjo se zrcali v spiralnem procesu, v katerem ena stran dominira, druga pa zamira in posledično izgine iz javne sfere (Kim 2012). Strah pred izolacijo je dejavnik, ki nas sili k ocenjevanju situacij, v katerih so naša mnenja skladna z drugimi. Je tudi tisti dejavnik, ki nas motivira k ocenjevanju našega socialnega kapitala in splošnega mnenja v naši okolici (Neuwirth in drugi v Kim 2012).

Razumljivo je, da bo posameznik raje izrazil mnenje o temi, ki mu je zanimiva, pomembna, se z njo lahko poistoveti ali preprosto o njej veliko ve, prav tako pa ima o takšnih temah izoblikovano lastno mnenje, ki pa ni nujno, da se sklada z mnenjem večine

(Krosnick in drugi v Gearhart in Zhang 2013). Če posameznika tema zanima in mu je pomembna, je večja verjetnost, da bo pozabil na strah pred izolacijo in samocenzuro, saj je njegova potreba po izražanju mnenja tedaj večja. Seveda je pomembnost teme odvisna od vsakega posameznika. Naše percepcije sveta se namreč razlikujejo in naše zaznave pomembnosti so različne (Gearhart in Zhang 2013). Če posameznik dojema temo kot pomembno, se le ta dotika njegovega življenja, vpliva na njegovo percepcijo sveta in o njej posledično veliko razmišlja (Kim 2008). Verjetnost, da bo posameznik svoje mnenje tudi izrazil, s tem precej naraste. Mediji »zapolnjujejo« naše osebne prostore z različnimi temami in problematikami, zato ljudje s časom postanemo zelo selektivni in se osredotočamo predvsem na tematiko, ki nam je blizu in se z njo lahko poistovetimo. Izbiramo teme in posledično oblikujemo svoja mnenja (Kim 2008). Ko nam tematika postane pomembna, zahtevamo vedno več informacij in s časom začnemo ostale, za nas nepomembne tematike, zapostavljati oziroma jim ne posvečamo več pozornosti (Kim 2008). Težava je tudi v tem, da ko smo prisiljeni sodelovati v nam tuji razpravi, prej podležemo splošnemu javnemu mnenju, ne glede na to, ali je to napačno. V tako kratkem času si namreč ne uspemo ustvariti svojega stališča (Kim 2008).

Ljudje se zaradi strahu pred družbeno izolacijo in tem, da bi nekoga užalili, zatekamo k samocenzuri (Kwon in drugi 2014). Pojem samocenzura se pri raziskovanju spirale molka uporablja za opis načrtne neizraženosti mnenja. Teorija spirale molka pravi, da posamezniki utišajo svoje osebno mnenje, ker čutijo, da bo izražanje le tega pripeljalo do družbenega neodobravanja. Neskladnost mnenj je v tem primeru dejavnik, ki ima največji vpliv na strah pred izolacijo in reduciranje izražanja mnenja na spletnih socialnih omrežjih (Kwon in drugi 2014). Raziskovalci se med seboj ne strinjajo o domnevi, da je za neizraženost mnenja kriv strah pred družbeno izolacijo, temveč strah pred tem, da bi izpadli ignorantski. Kritiki teorije spirale molka pravijo, da bi se pri raziskovanju morali najprej vprašati, za kakšno spletno socialno okolje gre – javno ali zasebno. Ugotoviti moramo, kakšne sočasne socialne vezi obstajajo in kakšnim neenakim mnenjem je lahko posameznik izpostavljen. Poleg tega pa je pri izražanju mnenja na spletnih socialnih omrežjih pomemben posameznikov občutek anonimnosti. Facebook je eden redkih spletnih socialnih omrežij, ki od svojih uporabnikov predpostavlja navajanje dejanskega imena v procesu ustvarjanja svojega profila. Na takšnih spletnih socialnih omrežjih je zaznana

anonimnost seveda veliko manjša, zato je tudi spirala molka lahko izrazitejša kot na drugih spletnih mestih (Kwon in drugi 2014).

V svojem bistvu je teorija spirale molka uporabljena za razlago posameznikove zmožnosti izraziti oziroma neizraziti mnenje v osebni komunikaciji. Z razvojem interneta in posledično povečani uporabi spletnih socialnih omrežij, klepetalnic in podobnih spletnih platform pa so raziskovalci začeli teorijo spirale molka testirati tudi na spletu. Rezultati raziskav so pokazali na različne dejavnike in z njimi povezane mehanizme. Raziskava Wanteja in Dimitrova v letu 1996 (Gearhart in Zhang 2015) je testirala teorijo spirale molka v spletnih klepetalnicah, kjer teorija ni bila statistično značilno podprta, je pa nakazala, da se določeni indikatorji prenašajo na splet. Podobno ugotovitev so podali tudi Lee, Choi in Lee (2004) v raziskavi, opravljeni na spletni platformi. Niso potrdili spirale molka, so pa nakazali, da se v neki meri le odvija. Drugi primer raziskave so opravili McDevit, Kioussis in Wahl-Jorgensen (Gearhart in Zhang 2015). Ugotovili so, da so posamezniki z manjšinskim mnenjem ob soočenju s specifično temo v spletnem okolju svojo namero o izražanju prekinili in da se je spirala molka odvila. Ho in Mcleod (Gearhart in Zhang 2015) sta opravila nekoliko drugačno raziskavo, v kateri sta posameznikom podala dve možnosti za sodelovanje v fokusni skupini, sodelovanje v osebni komunikaciji ali v komunikaciji preko spleta. Posamezniki so izkazali večjo pripravljenost za sodelovanje v spletnem okolju, kar potrjuje, da se spirala molka ni odvila. Avtorja sta opozorila, da je v raziskovanju prevladovala predvsem sovražno nastrojena mnenjska klima, zato posploševanje ni mogoče. Ena izmed zadnjih opravljenih raziskav je potekala pod taktirko Yuna in Parka (Gearhart in Zhang 2015), ki sta teorijo spirale molka aplicirala na anonimno in neanonimno platformo. Izkazalo se je, da posamezniki svoje mnenje pričakovano raje izkažejo v svojem mnenju naklonjeni mnenjski klimi kot pa v sovražno nastrojeni. Kljub nekaterim zadržkom ob predstavitvi raziskave sta bila raziskovalca primorana potrditi teorijo spirale molka (Gearhart in Zhang 2015).

Čeprav so raziskave o delovanju spirale molka na spletu v anonimnem okolju pokazale različne rezultate, obstaja platforma, kjer anonimnost ni zagotovljena. Govorimo o spletnih socialnih omrežjih. Raziskovanje teorije spirale molka na spletnih socialnih omrežjih je izpostavila Metzgerjeva (Gearhart in Zhang 2015), ki se je osredotočila predvsem na uporabo Facebooka. Ker socialni kapital uporabnikov Facebooka temelji predvsem na povezavah in prijateljstvih iz realnega življenja, so uporabniki primorani sebe predstaviti v

realni luči, zato je posledično tudi njihova avtentičnost enaka kot v realnem življenju (Boyd in Ellison v Gearhart in Zhang 2015). Apliciranje spirale na spletna socialna omrežja je bila raziskovana predvsem s pripravljenostjo javnega izražanja na spletnih socialnih omrežjih, kjer je ugotovljeno, da posamezniki iščemo strategije za izogibanje izražanju mnenja, kjer je mnenjska klima različna od naše osebne (Heyes v Gearhart in Zhang 2015)

Če preučujemo mnenjsko klimo, drugačno od posameznikove, je manj verjetno, da bo posameznik izrazil svoje mnenje kot v situacijah, kjer je mnenjska klima skladna z njegovim osebnim mnenjem. Študija Xiadonga in Lija (2016) se razlikuje od ostalih, saj sta avtorja ugotovila, da je mnenjska klima tista, ki igra najpomembnejšo vlogo v procesu posameznikovega izražanja mnenja, medtem ko se strah pred izolacijo ni izkazal kot pomemben dejavnik. Podpirata tezo Noelle-Neumannove, da izražamo mnenje predvsem takrat, ko je mnenjska klima enaka naši oziroma se strinjamo z mnenjem večine. Od večine študij se ta razlikuje v tem, da so v ostalih odkrili, da je učinek mnenjske klime pri posameznikovem izražanju mnenja mogoče moderirati. Glavna razlika je, da so predhodne študije izvedene predvsem na forumih in klepetalnicah ter drugih prostorih računalniško posredovanega komuniciranja, kjer je posameznik skoraj popolnoma anonimen. Ko pa govorimo o spletnih socialnih omrežjih, pa smo v večini predstavljeni z imenom in priimkom, torej se ne moremo skrivati za anonimnostjo (Xiaodong in LI 2016).

Pomembnost teme in trdnost stališča sta še druga dejavnika, ki delujeta na izražanje mnenja, veliko vlogo pa ima tudi izbira teme (Kwon in drugi 2014). Kot že omenjeno, sta pojma pomembnost teme in trdnost stališča v dosedanjih raziskavah zelo slabo raziskana, saj se v večini raziskovalci osredotočajo na druge (že omenjene) dejavnike.

2.2 Trdnost stališča in pomembnost teme kot dejavnika javnega izražanja mnenja na spletnih socialnih omrežjih

Izražanje mnenja je v večini empiričnih raziskav spirale molka in drugih raziskavah definirano kot pripravljenost posameznika na izražanje mnenja v javnosti (ali kot izražena namera) in kot pripravljenost izraziti mnenje v situaciji sovražno nastrojene anonimne javnosti (Glynn in McLeod v Petrič 2002, 135). Večinsko izražena mnenja so pogosto obravnavana kot pravilna mnenja. V definiciji omenjamo dve besedni zvezi, izražanje mnenja in pripravljenost izražanja mnenja, ki pa seveda nimata istega pomena.

Pripravljenost izraža le namero in je ločena od dejanskega izražanja mnenja (Petrič in Pinter 2002), ki se nanaša na dejanje posameznika, ko ta predstavi in argumentira svoje stališče (Nekmat in Gonzenbach 2013).

V različnih študijah so ponujeni dokazi, ki govorijo v prid dejstvu, da teorija spirale molka ne deluje na vseh ljudeh oziroma da deluje le na posameznikih, brez jasnega in trdnoblikovanega stališča. Med drugim trdijo tudi, da sta predpostavki, da so karakterno močni posamezniki v javnosti v manjšini in da teorija spirale molka velja za večinsko javnost, napačni (Matthes in drugi 2009). Ko govorimo o računalniško posredovani komunikaciji, med raziskovalci prihaja do razkoraka.

Ljudje nismo pripravljeni jasno in glasno izraziti svojega mnenja v vseh situacijah, sploh kadar se znajdemo v mnenjsko neugodnem okolju. Vidika, ki sta se pokazala za zelo pomembna pri odločitvi, ali bodo posamezniki pripravljeni izraziti svoje misli oziroma mnenja na spletu, sta posameznikovo dožemanje pomembnosti teme in trdnost stališča o določeni temi (Gearhart in Zhang 2013). Ugotovljeno je bilo, da zaznana pomembnost teme pozitivno vpliva na javno komentiranje na spletnih socialnih omrežjih in tudi na pogovore v »offline« okolju (Gearhart in Zhang 2013). Prav tako pa igra osebna zaskrbljenost o določeni temi glavno vlogo pri izražanju mnenja.

V študiji Gearhata in Zhanga (2013) so prišli do zaključka, da so se posamezniki, ki smatrajo »ustrahovanje homoseksualcev« kot težavo, v večji meri odzvali na komentarje in se prostovoljno vključili v debate, ki so potekale na Facebooku. Pri tem se niso ozirali, ali je bila mnenjska klima sovražno ali prijateljsko nastrojena. Prav v primeru prijateljsko naravnane ozračja se je izkazalo, da se bodo isti posamezniki razpravi raje izognili. Rezultati kažejo tudi, da bodo posamezniki, katerih mnenje je v nasprotnem mnenju z večino, na spletnih socialnih omrežjih bolj intenzivno spremljali kontroverzne tematike. Potrdila so se predhodna predvidevanja, da posameznikovo osebno dožemanje pomembnosti teme vzpodbuja uporabnike Facebooka, da se vklopijo v »online« razpravo. Zagovorniki tematike promovirajo samo temo in njeno pomembnost ter s tem znižujejo vpliv spirale molka. Po drugi strani pa spodbujajo teorijo, saj so rezultati pokazali, da posamezniki z visokim dožemanjem pomembnosti teme o dogodkih prej spregovorijo v »offline« okolju, če je bila mnenjska klima sovražno nastrojena (Matthes in drugi in Gearhart in Zhang 2013). Posamezniki, ki tematiko dojemajo kot pomembno, ampak se znajdejo v sovražnem okolju, bodo svojo izkušnjo pogosteje delili z nekom v svoji

»offline« skupnosti, saj pri nekom poznanem iščejo odobravanje in občutek varnosti ob izražanju mnenja (Gearhart in Zhang 2013).

Posamezniki s trdnim stališčem o izbrani temi bodo svoje razprave prav tako pogosteje prenesli v »offline« okolje, ampak le v primeru, ko bo mnenjska klima prijateljska. Če bo sovražno nastrojena, posameznik svojega mnenja ne bo izrazil, tudi če bo imel izoblikovano trdno stališče, kar pa zavrača prejšnje študije in raziskave, ki so trdile obratno (mnenjska klima je bila v raziskavi izmerjena s pripravljenostjo komentiranja v razpravi) (Gearhart in Zhang 2013). V predhodnih raziskavah (Moy in drugi 2001) so ugotovili, da strah pred izolacijo v »offline« okolju vpliva na pripravljenost izražanja mnenja in pripravi posameznika, da v vsakem okolju spremlja mnenjsko klimo preden poda svoje mnenje.

Stališča vplivajo na naše odnose v zunanjem svetu. Pojem stališč sodi med najpomembnejše in nepogrešljive teoretske konstrukte socialne psihologije. Allport (Ule 1992) je leta 1935 opisal pojem stališč kot verjetno najbolj značilen in nepogrešljiv koncept v sodobni ameriški socialni psihologiji. Cilj socialne psihologije je razložiti človekovo dejavnost, obnašanje. Ko je socialna psihologija obrazložila pojem stališča, je ugotovila, da pomembno vpliva na stabilnost obnašanja, sprememba stališč pa nujno vodi do modifikacije obnašanja. Stališče je popoln psihološki pojem tudi zato, ker najbolje opiše in prikaže kompleksnost človekovega obnašanja in njegove duševnosti (Ule 1992).

Rosenberg in Hovland (1960) sta zapisala, da so stališča predispozicije posameznikov za pozitiven ali negativen odgovor na določeno dogajanje ali situacijo v socialnem svetu. Natančnejšo definicijo so dve leti kasneje podali Krech, Chritchfield in Ballachey – stališča so trajni sistemi pozitivnega ali negativnega ocenjevanja, občutenja in aktivnosti v odnosu do različnih socialnih situacij in objektov. Pojem stališča ima različne značilnosti, med drugim so trajna duševna pripravljenost za določen način reagiranja, pridobivamo jih v teku življenja, v procesih socializacije, imajo direktivni in dinamični vpliv na obnašanje, vplivajo na doslednost obnašanja in so integracija treh osnovnih duševnih funkcij – kognitivne, emocionalne in dinamične, zato vsebujejo vse te komponente (Ule 1992).

Stališča so tipični teoretski objekti psihologije, saj jih zaradi njihove povezanosti z drugimi duševnimi lastnostmi ne moremo neposredno zaznati, opaziti ali meriti, pomagajo pa nam razložiti obnašanje in spremembe obnašanja posameznikov ali skupin. Lahko so splošna ali specifična. Nekatera stališča zavzemamo do vseh ljudi, druga le do pripadnikov določenih

skupin. Nekatera so lahko pomembna za posameznika, nekatera pa za skupino, ki ji pripadamo (Ule 1992).

Trdnost stališča se nanaša na stopnjo prepričanja, da je naše mnenje pravilno (Krosnick in drugi v Gearhart in Zhang 2013), kar ima podoben vpliv kot pomembnost teme za vsakega posameznika, čeprav se pojava med sabo zelo razlikujeta. Posameznik ima o tematiki lahko izoblikovano stališče, ki je dobro ali slabo. Nekatera stališča so trdna. Po navadi gre za stališča o temah, ki nas zanimajo, so nam pomembne in trajajo daljše časovno obdobje. Druga stališča so produkt prisilne opredelitve, ki se zgodi v momentu, so šibka in begajoča. Trdnost stališča torej pomeni, da bodo posamezniki, prepričani v svoj prav, svoje mnenje v javnosti vedno izrazili, ne glede na to, kako sovražno nastrojena bo splošna mnenjska klima. So v nasprotju s posamezniki, katerih stališče je šibkejše. Posamezniki z šibkejšimi prepričanji hitro podležejo teoriji spirale molka (Matthes in drugi, 2010). Trdnost stališča je odpornost na spremembe stališča in sposobnost zadržati negativne vplive v vseh situacijah (Matthes in drugi 2009). Miller in Peterson (v Lecheler in Slothuus 2008) pravita, da je stališče trdno, kadar je odporno na spremembe, kadar raznorazni dejavniki nimajo nanj nobenega vpliva in kadar se izraža na našem vedenju. Bolj kot je stališče trdno, hitreje ga uporabimo, skladno z njim ravnamo in o njem posedujemo tudi veliko količino znanja (Lecheler in Slothuus 2008).

Raziskovalci, osredotočeni na domnevo, da je trdnost stališča ključni identifikator posameznikov z izjemno močnimi stališči, jih opisujejo tudi kot posameznike, ki jih ni strah izraziti mnenja, ko se nahajajo v manjšinski skupini posameznikov. Predvidevajo, da ti posamezniki vedno in povsod izrazijo svoje mnenje, druge pa »potegne« spirala molka, saj zaradi različnih dejavnikov ostane le pri nameri. Raziskovalci so tudi potrdili domnevo, da so ljudje z intenzivnimi politično obarvanimi stališči – predvsem liberalnimi in konservativnimi, veliko bolj pripravljeni izraziti mnenje kot ljudje z zmerno opredeljenimi stališči in politično opredelitvijo (Matthes in drugi 2009).

Druge plati trdnosti stališča nakazujejo, da posameznik ne rabi biti ekstremno zainteresiran za določeno temo, da bi imel izoblikovano trdno stališče in ga posledično izrazil v vsakem mnenjskem okolju. Npr. nekdo nima izoblikovanega trdnega stališča o zdravstvenih reformah, misli pa, da je to dober način razmišljanja o nastali situaciji. Nekdo ima izoblikovano trdno mnenje o svetovni krizi, ni pa prepričan, kakšno mnenje o nastanku krize bi bilo najpravilnejše. Matthes in drugi (2009) poudarjajo, da so k učinku spirale

molka nagnjeni predvsem ljudje brez izoblikovanih trdnih stališč. V eni izmed treh predstavljenih raziskav, so potrdili tezo, da karakterno močnejši posamezniki z izoblikovanim trdnim stališčem izrazijo svoje mnenje vedno in povsod. Karakterno močni posamezniki so posamezniki, ki se odločijo izraziti mnenje, kljub negativno nastrojeni mnenjski klimi (Matthes in drugi 2009). Ugotovljeno je bilo tudi, da so starejši ljudje bolj nagnjeni k izražanju svojega mnenja kot mlajši posamezniki, prav tako posamezniki, ki so aktivno vključeni v politične stranke in imajo višjo stopnjo splošne razgledanosti (Matthes in drugi 2009). V drugi opravljeni študiji je bilo ugotovljeno, da strah pred družbeno izolacijo in samozavest respondenta nimata vpliva na izražanje njegovega pogleda na temo razprave. Eden izmed razlogov je bila tema raziskovanja, ki se dotika politične in ekonomske debate, kjer predvidevajo, da so posamezniki bolj pripravljeni izraziti mnenje, kadar so negativno nastrojeni do določene teme ali jih tema celo razjezi, kot pa v primeru, da se z nečim strinjajo ali nekaj podpirajo (Matthes in drugi 2009).

Pomembnost teme razprave bomo skušali obrazložiti s pomočjo teorije prednostnega tematiziranja (agenda-setting theory), ki jo je v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja zasnoval Maxwell McCombs (Conway in drugi 2015). Osredotoča se predvsem na odnos medijev do javnosti. McCombs pravi, da se moč medijev izraža predvsem v posvečanju pozornosti določenim temam in zanemarjanju ostalih, za njih nepomembnih tem. Mediji bralcem »določajo«, kaj bodo brali v časopisih, poslušali v radijskih oddajah in spremljali na televiziji. Medijem ne pripisuje neposrednega vpliva na oblikovanje stališč posameznikov, ampak na vsiljevanje tem razprave v družbi (Oblak 2000). Obenem mediji v podzavest vsiljujejo pomembnost določene teme, a seveda ne v vseh pogledih. Vsak posameznik ima namreč določene tematike, ki se mu osebno zdijo pomembne, ga zanimajo ali se poistoveti z njimi ne glede na medijsko klimo. Teorija prednostnega tematiziranja pravi, da imajo mediji moč definirati pomembne teme v družbi. Študije (Conway in drugi 2015), ki preučujejo politične razprave preko Twitter omrežja, nakazujejo, da je povezava med družbenimi omrežji in tradicionalnimi mediji v osnovi recipročna, s tem da morajo socialna omrežja omejiti svoj vpliv na novice. Raziskave kažejo, da informacije v družbenih omrežjih krožijo drugače kot v tradicionalnih medijih, saj ne potrebujejo toliko cenzure, moderiranja in preverjanja dejstev (Conway in drugi 2015).

Raziskovalci se v svojih študijah prednostnega tematiziranja prepogosto podrobno posvetijo vlogi, ki jo imajo mediji pri določanju širine javne zaskrbljenosti do določenih

zadev, pozabljajo pa na posameznikovo lastno percepcijo in dejstvo, da lahko posameznikova skrb za določene probleme izhaja iz drugih virov, kot pa je izpostavljenost medijem. Ti dejavniki se ne spreminjajo le med posamezniki, temveč so odvisni od specifičnih zadev in časa. To so osebni dejavniki, ki se nanašajo na posameznikovo osebno prizadetost oziroma vpletenost (Erdring in drugi v Oblak 2000).

Morrison in Matthes (2011) pravita, da pojem pomembnost doživljamo na podlagi osebnega interesa ali zaznavanja pomembnosti za družbo. Posamezniki, ki teme ne jemljejo osebno oziroma jim ni osebno pomembna, niso nagnjeni k poglobljenemu izražanju o njej, saj nanje ne vplivajo nobene posledice, ne pozitivne in ne negativne. Poleg tega so ljudje z nizko potrebo po pripadnosti manj motivirani za razpravljanje o temi, ki jih ne zanima, niti ne pokažejo interesa, da bi jim drugi pojasnjevali svoja mnenja. Posamezniki z visoko potrebo po pripadnosti predvidevajo, da se večina ljudi strinja z njimi in to čutijo kot sprejetost v družbi. Tako znajo tudi prilagoditi svojo lestvico pomembnosti tem drugim, da bi lažje pripadali skupini (Morrison in Matthes 2011). Percepcija osebnega dojetanja pomembnosti teme se izraža v tem, da smo ljudje podzavestno naravnani na zaznavanje nam pomembnih dejavnikov, tudi če navzven delujejo popolnoma nebistveni. Pomembnost teme je odvisna od posameznikovega subjektivnega mnenja o tematiki in je rezultat naših vrednot in stališč. Bolj kot je tema konsistentna z našimi stališči, vrednotami in mnenji, pomembnejša je za nas (Boninger v Lecheler in Slothuus 2008).

2.3 Hipoteze

Kot smo že poudarili in ugotovili s pregledom literature, različni avtorji in raziskovalci trdijo, da sta trdnost stališča in pomembnost teme dva izmed bolj pomembnih dejavnikov pri izražanju mnenja na spletnih socialnih omrežjih. Kljub raziskavam, ki se sklicujejo na ali obravnavajo teorijo spirale molka, pa sta ta dva dejavnika zelo slabo raziskana v kontekstu mnenjskih procesov na spletnih socialnih omrežjih. Postavili smo torej hipotezi, ki predvidevata vpliv omenjenih dveh pojmov na posameznikovo pripravljenost za javno izražanje mnenja na spletnih socialnih omrežjih in ki bosta testirani v empirični študiji. Hipotezi pravita:

H₁: Trdnost stališča o izbrani temi pozitivno vpliva na pripravljenost izražanja mnenja na spletnih socialnih omrežjih.

H₂: Višja stopnja pomembnosti izbrane teme za posameznika pozitivno vpliva na pripravljenost izražanja mnenja na spletnih socialnih omrežjih.

3 Empirična študija

3.1 Zbiranje podatkov

Podatki so bili s pomočjo spletnega orodja 1KA.si zbrani v obdobju od 22. 8. 2016 do 29. 8. 2016. Ker diplomsko delo temelji na raziskovanju izražanja mnenj na spletnih socialnih omrežjih, smo se osredotočili na uporabo spletnega socialnega omrežja Facebook, kjer smo tudi povabili anketirance k izpolnjevanju vprašalnika. Spletni anketni vprašalnik smo s povabilom k izpolnjevanju objavili na Facebook časovnici, v zasebnih sporočilih povabili k izpolnjevanju predvsem nekaj bližnjih prijateljev in družinskih članov. Te smo prosili še, da anketo delijo s svojimi prijatelji. Enote analize so bili v tem primeru uporabniki spletnega socialnega omrežja Facebook, vzorčenje pa neverjetnostno oz. priložnostno. Anketni vprašalnik je bil sestavljen iz sedmih vsebinskih vprašanj, treh kontrolnih in treh demografskih.

Anketni vprašalnik je ustrezno izpolnilo 221 anketirancev, med katerimi je 201 anketiranec zaključil anketo, 20 pa je bilo anketirancev, ki so se v bazo zapisali kot delno izpolnjeni in ustrezni. Skupno število posameznikov, ki so prišli v stik z anketo je 244, kar kaže na 82 % odzivnost pri izpolnjevanju. Naprave, ki so jih uporabniki uporabili za reševanje ankete, so bili mobilni telefoni (129) in računalniki (92).

3.2 Opis vzorca

Od 201 anketiranca, ki je v celoti odgovoril na anketni vprašalnik (glej Tabelo 3.1), je bilo 149 žensk (74 %) in 52 moških (26 %). Starostna struktura je pokazala, da je na vzorcu več kot polovica anketirancev v starostni skupini od 21 do 30 let (54,7 %), slaba četrtnina pa do 20 let (24,4 %). Skoraj polovica anketirancev na vzorcu ima srednjo strokovno ali srednjo splošno izobrazbo (48,3 %), s 15,4 % jim sledijo anketiranci z visokošolsko strokovno izobrazbo (glej Tabelo 3.1).

Tabela 3.1: Demografska struktura anketirancev

Spremenljivka	Kategorija	n	%
Spol	Moški	52	25,9
	Ženska	149	74,1
Skupaj		201	100
Starost	Do 20 let	49	24,4
	21–30 let	110	54,6
	31–40 let	19	9,5
	41–50 let	15	7,5
	51 let ali več	8	4,0
Skupaj		201	100
Izobrazba	Brez šolske izobrazbe, nepopolna osnovnošolska izobrazba, osnovnošolska izobrazba	10	5,0
	Nižja ali srednja poklicna izobrazba	19	9,5
	Srednja strokovna izobrazba ali srednja splošna izobrazba	97	48,1
	Višja strokovna izobrazba ali višješolska izobrazba	18	9,0
	Visokošolska strokovna izobrazba	20	10,0
	Visokošolska univerzitetna izobrazba	31	15,4
	Specialistična povisokošolska izobrazba, magisterij, doktorat	6	3,0
Skupaj		201	100

V vprašalniku smo zbrala tudi podatke o uporabi Facebooka, seznanjenosti z izbranimi tematikama (cepljenje otrok in poroke istospolnih parov) in opredelitev v primeru že naštetih tem (glej Tabelo 3.2). Kar 82,8 % anketirancev (183) spletno socialno omrežje Facebook uporablja večkrat dnevno, medtem ko največji delež anketirancev (30,0 %) vsebine na omenjenem omrežju objavlja manj kot enkrat na mesec. Skoraj petina (18,2 %) anketirancev vsebine na Facebooku objavlja nekajkrat na mesec. Skoraj četrtina anketirancev (23,5 %) ima na seznamu Facebook prijateljev od 301 do 500 prijateljev, po okoli 17 % pa med 201 in 300 ter med 501 in 700 prijateljev.

Tabela 3.2: Uporaba Facebooka in podpora ter strinjanje z izbranimi temami

Spremenljivka	Kategorija	n	%
Kako pogosto ste v zadnjih 3 mesecih obiskali Facebook?	Večkrat dnevno	183	82,8
	Enkrat ali dvakrat dnevno	24	10,9
	Nekajkrat na teden	12	5,4
	Nekajkrat na mesec	2	0,9
Skupaj		221	100
Kako pogosto ste v zadnjih 3 mesecih objavljali vsebine na Facebook-u, pri čemer so z vsebinami mišljene objave na vaši časovnici ali na časovnici vaših prijateljev oziroma vaše komentiranje svojih objav ali objav drugih uporabnikov?	Večkrat dnevno	9	4,1
	Enkrat ali dvakrat dnevno	14	6,4
	Nekajkrat na teden	29	13,2
	Enkrat ali dvakrat na mesec	27	12,3
	Nekajkrat na mesec	40	18,2
	Enkrat ali dvakrat na mesec	35	15,8
	Manj kot enkrat na mesec	66	30,0
Skupaj		220	100
Koliko oseb imate v tem trenutku dodanih na seznam Facebook prijateljev?	Manj kot 100	10	4,5
	Med 101 in 200	29	13,1
	Med 201 in 300	39	17,6
	Med 301 in 500	52	23,5
	Med 501 in 700	38	17,1
	Več kot 700	53	24,0
Skupaj		221	100

3.3 Operacionalizacija teoretskih pojmov

3.3.1 Izbor tem

Temi, uporabljeni pri preverjanju svojega modela, smo izbrali predvsem zaradi relevantnosti v družbi in njunih odmevnosti. To sta sprememba družinskega zakonika – poroke istospolnih parov in obvezno cepljenje predšolskih otrok.

Predlog novega družinskega zakonika je Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve javnosti predstavilo leta 2009. Od takrat je tema sprožala burne razprave predvsem glede izenačitve pravic istospolnih skupnosti s heterospolnimi pari. Od dneva prvega predloga pa do danes so o temi razpravljali v Državnem zboru Republike Slovenije, Državnem svetu Republike Slovenije, Odboru za delo, družino, socialne zadeve in invalide kot tudi civilna javnost (Kuhar in Petrovčič 2015).

V Sloveniji je obvezno cepljenje predšolskih otrok za bolezni, kot so davica, tetanus, oslovski kašelj, pnevmokokne okužbe, HIB, otroška paraliza, ošpice, mumps, rdečke in hepatitis B. Je enostaven, varen in predvsem najbolj učinkovit ukrep za omejevanje širjenja bolezni. Smrtne primere preprečuje bolj kot katerikoli drug zdravstveni ukrep (Nacionalni inštitut za javno zdravje 2014). Polemike v družbi sproža razprava, da bi obvezno cepljenje moralo postati prostovoljno predvsem zaradi morebitnih škodljivih posledic cepiv.

3.3.2 Pomembnost teme

Pojem pomembnosti teme razumevamo na podlagi zaznavanja pomembnosti za družbo ali osebne interesa (Morrison in Matthes 2011). Osebno zaznavanje pomembnosti dotične teme se izraža predvsem v naši podzavestni naravnosti na zaznavanje pomembnih dejavnikov in od subjektivnega dojetja tematike (Bonninger v Lecheler in Slothuus 2008). Pomembnost teme smo v raziskavi testirali z direktnim vprašanjem *»Ker so ljudem različne teme lahko različno pomembne, prosim ocenite, kako pomembni sta za vas osebno naslednji temi (istospolne poroke in obvezno cepljenje predšolskih otrok)«*. Možni odgovori so bili *»izjemno nepomembna«*, *»nepomembna«*, *»bolj nepomembna kot pomembna«*, *»niti pomembna niti nepomembna«*, *»bolj pomembna kot nepomembna«*, *»pomembna«* in *»izjemno pomembna«*. V podobnem kontekstu so pomembnost teme s takšno mersko lestvico izmerila tudi Gearhart in Zhang (2013).

3.3.3 Trdnost stališča

Trdnost stališča se nanaša na jakost prepričanja, da je naše mnenje pravilno (Gearhart in Zhang 2013). Slednje sem v raziskavi preverjala z vprašanjema *»Kako se je v obdobju zadnjih dveh let spremenilo vaše osebno mnenje«* glede dveh različnih tem – porok istospolnih parov in prostovoljnega cepljenja predšolskih otrok. Možni odgovori so bili podani v obliki petstopenjske lestvice, ki je vsebovala naslednje odgovore: *»bistveno bolj nasprotujem«*, *»bolj nasprotujem«*, *»moje mnenje je enako kot pred dvema letoma«*, *»bolj podpiram«* in *»bistveno bolj podpiram«*.

3.3.4 Pripravljenost izraziti mnenje na spletnih socialnih omrežjih

Izražanje mnenja je v raziskavah praviloma definirano kot izražena namera ali dejanska pripravljenost posameznika na izražanje mnenja v javnosti (Glynn in McLeod v Petrič 2002). Pripravljenost izražati mnenje na spletnih socialnih omrežjih, natančneje na

Facebooku, smo izmerili z dvema glavnima vprašanjema. Prvo vprašanje smo postavili v kontekst izražanja mnenja na Facebooku v *hipotetični razpravi*, kjer je *mnenjska klima sovražno nastrojena* in drugi, kjer je *mnenjska klima prijateljska*. Prav tako smo vprašani postavili v kontekst dveh dotičnih tem – poroke istospolnih parov in prostovoljnega cepljenja predšolskih otrok. Anketni vprašani sta se glasili: »Kako verjetno bi se vključili v razpravo med vašimi prijatelji na Facebooku in izrazili svoje mnenje, če bi večina sodelujočih podpirala/nasprotovala« prostovoljnemu cepljenju predšolskih otrok oziroma porokam istospolnih parov. Odgovori so bili v obliki petstopenjske merske lestvice, ki je vsebovala naslednje odgovore: »1 – zelo verjetno se ne bi vključil/a«, »2 – verjetno se ne bi vključil/a«, »3 – neodločen/a«, »4 – verjetno bi se vključil/a« in »5 – zelo verjetno bi se vključil/a«.

3.4 Rezultati

3.4.1 Opisne statistike

Ob pregledu opisne statistike anketnega vprašalnika (glej Tabelo 3.3) se je pokazala velika razlika med anketiranci, ki podpirajo istospolne poroke (76,5 %) in tistimi, ki jih ne (23,5 %). V primeru teme cepljenja otrok pa razlike niso bile tako izrazite. Anketirancev, ki podpirajo prostovoljno cepljenje, je bilo 51,6 %, tistih, ki pa cepljenju nasprotujejo, pa 48,4 %. Ko smo anketirance povprašali o njihovi seznanjenosti s temama o prostovoljnem cepljenju otrok in porokah istospolnih parov, smo ugotovili, da je največji delež anketirancev (33,8 %) o prostovoljnem cepljenju otrok seznanjen, podobno pa je veljalo za poroke istospolnih parov (54,0 %).

Tabela 3.3: Uporaba Facebooka in podpora ter strinjanje z izbranimi temami

Spremenljivka	Kategorija	n	%
Ali podpirate poroke istospolnih parov ali takšnim porokam nasprotujete?	Podpiram	166	76,5
	Nasprotujem	51	23,5
Skupaj		217	100
Ali podpirate, da obvezno cepljenje predšolskih otrok postane prostovoljno, ali temu nasprotujete?	Podpiram	112	51,6
	Nasprotujem	105	48,4
Skupaj		217	100
Seznanjenost z javnimi razpravami v zvezi s porokami istospolnih parov	Sploh nisem seznanjen/a	8	3,7
	Nisem seznanjen/a	14	6,5
	Niti – niti	38	17,7
	Sem seznanjen/a	116	54,0
	Zelo sem seznanjen/a	39	18,1
Skupaj		215	100

Seznanjenost z javnimi razpravami v zvezi s prostovoljnim cepljenjem otrok	Sploh nisem seznanjen/a	20	9,4
	Nisem seznanjen/a	47	22,1
	Niti – niti	67	31,5
	Sem seznanjen/a	72	33,8
	Zelo sem seznanjen/a	7	3,3
Skupaj		213	100

Neodvisni spremenljivki sta bili v naši raziskavi spremenljivki trdnost stališča in pomembnost teme. Ko opazujemo podatke (glej Tabela 3.4) o pomembnosti teme porok istospolnih parov, je mogoče razbrati, da je v povprečju za anketirance tema »*niti nepomembna niti pomembna*« (M = 4,33, SD = 1,799), medtem ko je povprečno za anketirance tema prostovoljno cepljenje otrok »*pomembna*« (M = 5,10, SD = 1,505). Stališče o porokah istospolnih parov je v povprečju trdno (M = 3,30, SD=0,898), prav tako je povprečje odgovorov trdno stališče anketirancev, ko govorimo o prostovoljnem cepljenju otrok (M = 3,09, SD = 0,751). Ko preverjamo indikatorje pripravljenosti izražanja mnenja, je povprečen odgovor anketirancev, da svojega mnenja verjetno ne bi izrazili ali pa so neodločeni.

Glede na sploščenost porazdelitve najbolj izstopa spremenljivka trdnost stališča o prostovoljnem cepljenju otrok (Splošč. = 1,934), kar kaže na izrazito koničasto porazdelitev. Glede asimetričnosti porazdelitve najbolj izstopa spremenljivka pomembnost teme o prostovoljnem cepljenju predšolskih otrok, kjer ima koeficient vrednost -0,920 in kaže na asimetrično porazdelitev v levo. Pri vseh štirih anketnih vprašanjih, ki smo jih uporabili za sestavo spremenljivke pripravljenost izražanja mnenja se je povprečen odgovor gibal med »*verjetno se ne bi vključil/a*« in »*neodločen*« (M= 2,42; M= 2,42; M= 2,50; M= 2,48). Koeficient sploščenosti je pri vseh štirih anketnih vprašanjih zelo podoben in je nakazoval sploščeno porazdelitev. V primerjavi z drugimi tremi vprašanji izstopa koeficient asimetrije pri vprašanju o podpori porok istospolnih parov, ki znaša 0,601 in nakazuje na asimetrijo porazdelitve v desno.

Tabela 3.4: Opisna statistika odvisne in neodvisnih spremenljivk

Pomembnost teme	Spremenljivka	n	M	SD	Min	Max	Asimetr.	Splošč.
Pomembnost teme	Ker so ljudem različne teme lahko različno pomembne, prosim ocenite, kako pomembni sta za vas osebno naslednji temi:							
	poroke istospolnih parov?	212	4,33	1,799	1	7	-0,243	-0,948
	prostovoljno cepljenje predšolskih otrok?	212	5,10	1,505	1	7	-0,920	0,405
Trdnost stališča	Kako se je v obdobju zadnjih dveh let spremenilo vaše osebno mnenje glede ...							
	porok istospolnih parov?	209	3,30	0,898	1	5	0,103	0,840
	prostovoljnega cepljenja predšolskih otrok?	209	3,09	0,751	1	5	-0,082	1,934
Pripravljenost izražati mnenje	Kako verjetno bi se vključili v razpravo med vašimi prijatelji na Facebooku o porokah istospolnih parov in izrazili svoje mnenje:							
	če bi večina PODPIRALA poroke istospolnih parov?	201	2,42	1,384	1	5	0,601	-0,921
	če bi večina NASPROTOVALA porokam istospolnih parov?	200	2,42	1,380	1	5	0,534	-1,029
	Kako verjetno pa bi se vključili v razpravo o prostovoljnem cepljenju predšolskih otrok med vašimi prijatelji na Facebooku in izrazili svoje mnenje:							
	če bi večina PODPIRALA prostovoljno cepljenje predšolskih predšolskih otrok?	198	2,50	1,257	1	5	0,286	-1,047
	če bi večina NASPROTOVALA prostovoljnemu cepljenju predšolskih predšolskih otrok?	196	2,48	1,259	1	5	0,300	-1,031

3.4.2 Preverjanje hipotez

Hipotezi H1 in H2 bomo poskušali preveriti s pomočjo multiple linearne regresije, kjer smo uporabili metodo *Enter*. Neodvisni spremenljivki za obe temi predstavljata pomembnost teme in trdnost stališča. Slednjo izrazimo z novo spremenljivko, ki jo dobimo s rekodiranjem spremenljivk na osnovi vprašanj Q10a in Q10b, kjer smo anketirance spraševali, kako se je v obdobju zadnjih dveh let spremenilo njihovo mnenje o porokah

istospolnih parov (Q10a) in prostovoljnega cepljenja predšolskih otrok (Q10b). Tako smo dobili tristopenjsko lestvico od 0 do 2. Če se mnenje anketirancev ni spremenilo, to predstavlja trdno stališče, s čimer je imela spremenljivka »*trdnost stališča*« vrednost 2. Če se je stališče spremenilo v »*bolj nasprotujem*« ali v »*bolj podpiram*«, je to predstavljalo manj trdno stališče, katerega vrednost smo označili z 1. Če pa se je stališče spremenilo v »*bistveno bolj nasprotujem*« ali »*bistveno bolj podpiram*«, potem smo to smatrali za šibko stališče, katerega vrednost smo označili z 0.

Kot odvisno spremenljivko smo v skladu s teorijo spirale molka za obe temi oblikovali spremenljivko, ki pove, v kolikšni meri so anketiranci pripravljene izraziti mnenje v razpravah na spletnih socialnih omrežjih v primeru, če je splošno mnenje na tistem socialnem omrežju nasprotno od njihovega mnenja. Spremenljivko smo lahko glede na mersko lestvico smatrali za številsko (petstopenjska merska lestvica 1 = »*zelo verjetno se ne bi vključil/a*«, 5 = »*zelo verjetno bi se vključil/a*«), zato smo lahko uporabili linearno regresijo.

Preden smo izvedli linearno regresijo, smo s korelacijsko matriko (glej Tabela 3.5) preverili povezanost med vsemi tremi spremenljivkami. V primeru teme »*Poroke istospolnih parov*«, smo lahko s Pearsonovim koeficientom korelacije ugotovili, da obstaja statistično značilna linearna povezava med spremenljivkama »*Pomembnost teme*« in »*Pripravljenost izražanja mnenja na Facebooku*« ($r = 0,186$, $p = 0,007$). Če smo vzeli sprejemljivo tveganje med 5 % in 10 %, pa sta med seboj bili povezani tudi spremenljivki »*Trdnost stališča*« in »*Pomembnost teme*« ($r = -0,129$; $p = 0,063$). Statistično značilna zveza ni obstajala za par spremenljivk »*Trdnost stališča*« in »*Pripravljenost izražanja mnenja na Facebooku*« ($r = -0,89$; $p = 0,211$).

Tabela 3.5: Korelacijska matrika za spremenljivke pomembnost teme, trdnost stališča in pripravljenost izražanja mnenja na Facebooku

		Spremenljivke	(1)	(2)	(3)
Poroke istospolnih parov		Trdnost stališča (1)	1		
		Pomembnost teme (2)	-0,129*	1	
		Pripravljenost izražanja mnenja (3)	-0,081(ns)	0,186***	1
Prostovoljno ceplje		Trdnost stališča (1)	1		
		Pomembnost teme (2)	-0,130*	1	

	Pripravljenost izražanja mnenja (3)	-0,079(ns)	0,196***	1
--	--	------------	----------	---

Opomba: *** $p < 0,01$, ** $0,01 < p < 0,05$, * $p < 0,1$, (ns) $p > 0,1$. Navedene so vrednosti Pearsonovega koeficienta korelacije (r).

Ob preverjanju Pearsonovega koeficienta korelacije (glej Tabela 3.5) in statističnih značilnosti v primeru teme »Cepljenje predšolskih otrok« smo ugotovili, da ponovno obstaja statistično značilna povezava med spremenljivkama »Pomembnost teme« in »Pripravljenost izražanja mnenja na Facebooku« ($r = 0,196$, $p = 0,004$), prav tako povezava s še sprejemljivim tveganjem med »Trdnost stališča« in »Pomembnost teme« ($r = -0,130$; $p = 0,062$). Ponovno nismo potrdili povezave med spremenljivkama, ki merita trdnost stališča in pripravljenost izražanja mnenja na Facebooku ($r = -0,079$; $p = 0,256$).

Prilagojeni determinacijski koeficient (R^2) nam je povedal (glej Tabela 3.6), koliko variance odvisne spremenljivke »pripravljenost izražanja mnenja na Facebooku o temi poroke istospolnih parov« sta nam pojasnili spremenljivki »Trdnost stališča« in »Pomembnost teme«. V tem primeru je znašal odstotek pojasnjene variance 1,3 %, delež nepojasnjene pa 98,7 %. Stopnja statistične značilnosti celotnega modela je znašala 0,096 in je bila sprejemljiva. V primeru teme »Prostovoljno cepljenje predšolski otrok« je znašal prilagojeni determinacijski koeficient $R^2 = 0,022$, kar pomeni, da smo z izbranimi neodvisnimi spremenljivkami pojasnili 2,2 % variance odvisne spremenljivke. Stopnja značilnosti za opisan model je znašala 0,039, kar nam je povedalo, da je model bil statistično značilen in se je ustrezno prilegal podatkom.

Tabela 3.6: Ocena ustreznosti modelov linearne regresije

Tema	R	R^2	Prilagojeni R^2	Std. napaka	F	p
Poroke istospolnih parov	0,151	0,023	0,013	1,619	2,368	0,096
Prostovoljno cepljenje predšolskih otrok	0,177	0,031	0,022	1,662	3,290	0,039

Iz Tabele 3.7 je razvidno, da je statistično značilen bil le standardiziran regresijski koeficient spremenljivke »Pomembnost teme poroke istospolnih parov« ($p = 0,065$), kar je še vedno padlo v sprejemljivo tveganje med 5 % in 10 %. Regresijski koeficient (Beta =

0,129) nam je v dotičnem primeru povedal, da gre za pozitiven vpliv. S tem je regresijski koeficient potrdil hipotezo H₂, da višja stopnja pomembnosti teme za posameznika (poroke istospolnih parov) pozitivno vpliva na pripravljenost izražanja mnenja na spletnih socialnih omrežjih. Spremenljivka »Trdnost stališča o porokah istospolnih parov« je imela negativen regresijski koeficient, kar je bila popolnoma nasprotje našega predvidevanja o postavljanju hipotez. Povedala nam je, da če se trdnost stališča o porokah istospolnih parov poveča, se stopnja pripravljenosti sodelovanja v razpravah na spletnih socialnih omrežjih zmanjša. Ker vrednost regresijskega koeficienta ni bila statistično značilna (p = 0,373), nismo mogli sprejeti hipoteze H₁.

Tabela 3.7: Rezultati linearne regresijske analize o temi »Poroke istospolnih parov«

Spremenljivke	B	SE(B)	Beta	t	p
(konstanta)	1,764	0,390		4,525	<0,001
Trdnost stališča	-0,131	0,147	-0,062	-0,894	0,373
Pomembnost teme	0,119	0,064	0,129	1,852	0,065

Ko smo preverjali tabelo koeficientov linearne regresije o temi »Prostovoljno cepljenje predšolskih otrok« (glej Tabela 3.8), smo razbrali, da je regresijski koeficient (Beta = 0,163) spremenljivke »Pomembnost teme prostovoljno cepljenje predšolskih otrok« bil statistično značilen (p = 0,021). Če se pomembnost teme zviša, se poveča tudi pripravljenost izražanja mnenja. Zaradi ustrezne statistične značilnosti lahko posplošujemo na populacijo, kar tudi pomeni, da hipotezo H₂ lahko potrdimo. Glede trdnosti stališča, smo ugotovili enako kot pri prejšnji temi. Regresijski koeficient je bil negativen (Beta = -0,137), torej nasproten od našega predvidevanja, a statistično neznačilen (p = 0,454), zato hipoteze H₁ nismo mogli sprejeti.

Tabela 3.8: Rezultati linearne regresijske analize o temi »Prostovoljno cepljenje predšolskih otrok«

Spremenljivke	B	SE (B)	Beta	t	p
(konstanta)	1,550	0,540		2,871	0,005
Trdnost stališča	-0,137	0,183	-0,052	-0,750	0,454
Pomembnost teme	0,184	0,079	0,163	2,335	0,021

4 Sklep

Pri raziskovanju smo se osredotočili predvsem na vpliv trdnosti stališča in pomembnosti teme na pripravljenost izražanja mnenja na spletnih socialnih omrežjih. S spregledom literature smo opisali kar nekaj dejavnikov, ki poleg izbranih vplivajo na spiralo molka. Ključna ideja teorije spirale molka pravi, da družba posamezniku preti z družbeno izolacijo, posameznik pa se večinskemu mnenju prilagaja zaradi prirojenega strahu pred njo (Noelle-Neumann v Petrič 2002, 134). Gre za proces, kjer večinsko mnenje dominira nad manjšinskim in posledično postaja vse močnejše, saj manjšina svoje mnenje prilagaja večinskemu ali pa ga umakne (Petrič 2002).

V diplomskem delu smo predvidevali, da višja stopnja pomembnosti teme za posameznika in trdnost stališča o izbrani temi pozitivno vplivata na pripravljenost izražanja mnenja na spletnih socialnih omrežjih. Izbrali smo dve družbeno aktualni tematiki, ki sta v zadnjem času sprožali polemike. Izkazalo se je, da smo v obeh izmerjenih modelih pridobili relativno podobne rezultate, ki kažejo, da pomembnost teme za posameznika pozitivno in statistično značilno vpliva na izražanje mnenja na spletnih socialnih omrežjih, medtem ko tega za trdnost stališča ne moremo trditi. Ljudje, ki jim je izbrana tema bolj pomembna, so pogosteje pripravljeni izraziti mnenje, in sicer tudi v okoliščinah, ko mnenje večine na spletnih socialnih omrežjih ne sovпада z njihovim osebnim mnenjem. S tem smo potrdili hipotezo H_2 , s katero smo predpostavili, da višja stopnja pomembnosti izbrane teme za posameznika pozitivno vpliva na pripravljenost izražanja mnenja na spletnih socialnih omrežjih.

Hkrati se je v obeh regresijskih modelih izkazalo, da bolj kot imajo posamezniki trdno stališče o izbranih temah, manjša je verjetnost, da bodo svoje mnenje na spletnih socialnih omrežjih izrazili, kar je ravno nasprotno od naše domneve in hipoteze H_1 , s katero smo predvideli, da trdnost stališča o izbrani temi pozitivno vpliva na pripravljenost izražanja mnenja na spletnih socialnih omrežjih.

Hipotezo smo zato zavrnili, negativnega vpliva trdnosti stališča o izbrani temi na pripravljenost izražanja mnenja na spletnih socialnih omrežjih pa zaradi statistične neznačilnosti nismo mogli potrditi.

Če tukajšnje rezultate primerjamo s predhodno opravljenimi raziskavami, ugotovimo, da v primeru zaznane pomembnosti teme v raziskavi Gearhart in Zhang (2013) zaključujeta z istim sklepom, torej da zaznana višja stopnja pomembnosti teme razprave pozitivno vpliva na pripravljenost izražanja mnenja. O trdnosti stališča so v svoji raziskavi govorili tudi Matthes in drugi (2009), kjer je bilo ugotovljeno ravno nasprotno kot v naši raziskavi, torej da so posamezniki z intenzivnimi (političnimi) stališči veliko bolj pripravljeni izraziti mnenje od ljudi z bolj zmernimi stališči. Naša raziskava v določeni meri nasprotuje njihovi ugotovitvi, da so k učinku spirale molka nagnjeni predvsem ljudje z manj izoblikovanimi stališči, saj pravi ravno obratno. Poudariti pa je seveda potrebno, da negativen vpliv trdnosti stališča v naši raziskavi ni statistično značilen.

Ob morebitnem dodatnem raziskovanju vpliva trdnosti stališča in pomembnosti tem za posameznika bi bilo morda dobro model nadgraditi z dodatnimi neodvisnimi spremenljivkami, kot so seznanjenost s temo, uporaba Facebooka, pogostost objav in demografske spremenljivke (spol, starost in izobrazba). Morebiti bi se s temi neodvisnimi spremenljivkami lahko pokazal vpliv na odvisno spremenljivko pripravljenosti izražanja mnenja. Slabost tega modela je v našem primeru, da v model nismo vključili dodatnih neodvisnih spremenljivk, ki bi pokazale vpliv. Seznanjenost s temami razprave bi bil po našem mnenju logičen korak naprej. Model bi se dalo nadgraditi še z morebitnimi drugimi temami in preveriti, kako neodvisne spremenljivke delujejo v primeru drugačnih družbeno aktualnih tem.

Čeprav smo morali hipotezo, s katero smo predvideli, da trdnost stališča o izbrani temi pozitivno vpliva na pripravljenost izražanja mnenja na spletnih socialnih omrežjih, zavrniti, menimo, da bi lahko naša raziskava predstavljalo podlago za nadaljnje raziskovanje dejavnikov, ki vplivajo na mehanizme in procese izražanja mnenj na spletnih socialnih omrežjih. Trdnost stališča in pomembnost teme kot vpliva na izražanje mnenja na spletnih socialnih omrežjih sta namreč še vedno precej neraziskana pojma, kar predstavlja veliko oviro na poti popolnega razumevanja teorije spirale molka.

5 Literatura

1. Boyd, Danah M. in Nicole B. Ellison. 2008. Social network sites: Definition, history and scholarship. *Journal of computer-mediated Communication* 13 (1): 210–230.
2. Conway, Bethany, Kenski, Kate in Di Wang. 2015. The rise of twitter in the political Campaign: Searching for intermedia agenda-setting effects in the presidential primary. *Journal of Computer-Mediated Communication* 20 (4): 363–380.
3. Gearhart, Sherice in Weiwu Zhang. 2013. Gay Bullying and Online Opinion Expression: Testing Spiral of Silence in the Social Media Environment. *Social Science Computer Review* 32: 19–34.
4. Kim, Sei-Hill. 2012. Testing fear of isolation as a Causal Mechanism: Spiral of silence and Genetically Modified (GM) Foods in South Korea. *International Journal of Public Opinion Research* 24 (3): 306–324.
5. Kim, Young Mie. 2008. Where Is My Issue? The Influence of News Coverage and Personal Issue Importance on Subsequent Information Selection on the Web. *Journal of Broadcasting & Electronic Media* 52 (4): 600–621.
6. Kuhar, Metka in Andraž Petrovčič. 2016. Deliberativnost v formalni javni sferi: Primer sprejemanja družinskega zakonika v Sloveniji. *Teorija in praksa* 52 (6).
7. Lecheler, Sophie in Rune Slothuus. 2008. Issue Importance as a Moderator of Framing Effects. *Conference Papers -- International Communication Association*: 1–47.
8. Matthes, Jörg, Morrison, Rios Kimberly in Christian Schemer. 2009. Attitude certainty and the expression of political minority opinions. *Conference Papers - International Communication Association* : 1–45.
9. Matthes, Jörg, Morrison Rios, Kimberly in Christian Shemer. 2010. A spiral of silence for some: Attitude certainty and the expression of political minority Opinions. *Communication Research* 37 (774): 775–800.
10. Morrison, Kimberly Rios in Jörg Matthes. 2011. Socially motivated projection: Need to belong increases perceived opinion. *European Journal of Social Psychology* 41: 707–719.
11. Moy, Patricia, Domke, David in Keith Stamm. 2001. The spiral of silence and public opinion on Affirmative action. *Journalism & Mass Communication Quarterly* 78 (1): 7–25.

12. Nacionalni inštitut za javno zdravje. 2014. *Knjižica za starše: Cepljenje otrok*. Dostopno prek: http://www.nijz.si/sites/www.nijz.si/files/publikacije-datoteke/knjizica_o_cepljenju_za_starse.pdf (18. avgust 2016).
13. Nekmat, Elmie in William J. Gonzenbach. 2013. Multiple opinion climates in online forums: Role of website source Reference and Within-Forum Opinion Congruency. *Journalism & Mass Communication Quarterly* 90 (4): 736–756.
14. Oblak, Tanja. 2000. Problematizacija modela "Prednostnega tematiziranja". *Teorija in praksa* 37 (1): 96–115.
15. Petrič, Gregor in Andrej Pinter. 2002. From social perception to public expression of opinion: A structural equation modeling approach to the spiral of silence. *International Journal of Public Opinion Research* 3 (14) : 37–53.
16. Petrič, Gregor. 2002. Od spirale do molka: Empirična tradicija raziskovanja teorije spirale molka. *Družboslovne razprave* XVIII (41): 131–149.
17. Schulz, Anne in Patric Roessler. 2012. The spiral of silence and the internet: Selection of online content and the perception of the public opinion climate in computer-mediated communication environments. *International journal of public opinion* 24(3) : 346–361.
18. *Statistični urad Republike Slovenije*. Dostopno prek: <http://www.stat.si> (08. junij 2016).
19. Ule, Mirjana Nastran. 1992. *Socialna psihologija*. Ljubljana: Znanstveno in publicistično središče.
20. Xiaodong, Yang in Li Li. 2016. Will the Spiral of Silence Spin on Social Networking Sites? An experiment on Opinion Climate, Fear of isolation and Outspokenness. *China Media Research* 12(1): 79–87.

PRILOGE

PRILOGA A: spletni anketni vprašalnik

Q1 – Najprej prosim odgovorite na tri kratka vprašanja o vaši uporabi spletnega socialnega omrežja Facebook.

Q2 – **Kako pogosto se v zadnjih 3 mesecih obiskali Facebook?**

- Večkrat dnevno.
- Enkrat ali dvakrat dnevno.
- Nekajkrat na teden.
- Enkrat ali dvakrat na teden.
- Nekajkrat na mesec.
- Enkrat ali dvakrat na mesec.
- Manj kot enkrat na mesec.

Q3 – **Kako pogosto ste v zadnjih 3 mesecih objavljali vsebine na Facebook-u, pri čemer so z vsebinami mišljene objave na vaši časovnici ali na časovnici vaših prijateljev oziroma vaše komentiranje svojih objav ali objav drugih uporabnikov?**

- Večkrat dnevno.
- Enkrat ali dvakrat dnevno.
- Nekajkrat na teden.
- Enkrat ali dvakrat na teden.
- Nekajkrat na mesec.
- Enkrat ali dvakrat na mesec.
- Manj kot enkrat na mesec.

Q4 – **Koliko oseb imate v tem trenutku dodanih na seznam Facebook prijateljev?**

- manj kot 100
- med 101 in 200
- med 201 in 300
- med 301 in 500
- med 501 in 700
- več kot 700

Q5 – V nadaljevanju sledi sklop vprašanj, ki se nanaša na vaša stališča glede dveh tem, o katerih imajo ljudje različna stališča in o katerih je bilo v Slovenijiv zadnjem času precej govora. Prosim vas, da vsa vprašanja natančno preberete in nanje odgovorite hitro, brez odvečnega razmisleka.

Q6 – Približno od leta 2009 v Sloveniji obstajajo javne razprave glede izenačitve pravic istospolnih skupnosti s heterospolnimi pari. Od oblikovanja prvih zakonskih predlogov pa do danes so o tej temi razpravljali v Državnem zboru Republike Slovenije, Državnem svetu Republike Slovenije, Odboru za delo, družino, socialne zadeve in invalide ter v civilni družbi. O zakonskih predlogih so odločali tudi državljani na dveh referendumih. **Kaj menite vi – ali podpirate poroke istospolnih parov ali takšnim porokam nasprotujete?**

- Podpiram.
- Nasprotujem.

Q7 – V Sloveniji je zakonsko obvezno cepljenje predšolskih otrok za naslednje bolezni:davica, tetanus, oslovski kašelj, HIB, otroška paraliza, ošpice, mumps, rdečkein hepatitis B. Civilne iniciative so že večkrat podale pobudo, da bi obvezno cepljenje zaradi morebitnih škodljivih posledic cepiv moralo postati prostovoljno. Pobuda je v strokovni in splošni javnosti naletela na različne odzive. **Kaj menitevi – ali podpirate, da obvezno cepljenje predšolskih otrok postane prostovoljno, ali temu nasprotujete?**

- Podpiram.
- Nasprotujem.

Q8 - V celoti gledano, kako bi v tem trenutku ocenili vašo seznanjenost oziroma informiranost z vsebino javnih razprav o...

	Sploh nisem seznanjen/- a	Nisem seznanjen/- a	Niti - niti seznanjen/- a	- Sem seznanjen/- a	Zelo sem seznanjen/- a
porokah istospolnih parov?	☐	☐	☐	☐	☐
prostovoljnem cepljenju otrok?	☐	☐	☐	☐	☐

Q9 - Ker so ljudem različne teme lahko različno pomembne, prosim ocenite, kako pomembni sta za VAS OSEBNO naslednji temi:

	Izjemno nepomembna	Nepomembna	Bolj nepomembna,	Niti kot na,	Bolj pomembna niti,	Pomembna kot	Izjemno pomembna
poroke istospolnih parov?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
prostovoljno cepljenje otrok?	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Q10 – Javnomnenjske ankete, ki so jih opravile različne organizacije, kažejo, da so se v Sloveniji stališča glede porok istospolnih parov in prostovoljnega cepljenja predšolskih otrok PRECEJ SPREMENILA. Zato me zanima, kako se je V OBDOBJU ZADNJIH DVEH LET spremenilovaše osebno mnenje glede...

	Bistveno bolj nasprotujem	Bolj nasprotujem	Moje mnenje je enako kot pred dvema letoma	Bolj podpiram	Bistveno bolj podpiram
porok istospolnih parov?	☐	☐	☐	☐	☐
prostovoljnega cepljenja otrok?	☐	☐	☐	☐	☐

Q11 – Predstavljate si, da bi med VAŠIMI PRIJATELJI na Facebooku zasledili razpravo ali pogovor oporokah istospolnih parov ali prostovoljnem cepljenju predšolskih otrok, vkateri bi imeli možnost sodelovati z objavo lastnih vsebin (npr. objav, sporočil, komentarjev). **Kako verjetno bi se vključili v razpravo med VAŠIMI PRIJATELJI na Facebooku oporokah istospolnih parov in izrazili svoje mnenje:**

	Zelo verjetno	se ne bi a	Neodločen/-	Verjetno bi	se verjetno bi se	Zelo verjetno
če bi večina PODPIRALA poroke istospolnih parov?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
če bi večina NASPROTOVALA porokam istospolnih parov?	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Q12 - Kakoverjetno pa bi se vključili v razpravo o prostovoljnem cepljenju predšolskih otrok med VAŠIMI PRIJATELJI na Facebooku in izrazili svoje mnenje:

	Zelo verjetno	se ne bi a	Neodločen/-	Verjetno bi	se verjetno bi se	Zelo verjetno
če bi večina PODPIRALA prostovoljno cepljenje predšolskih otrok?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
če bi večina NASPROTOVALA prostovoljnemu cepljenju predšolskih otrok?	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Q13 - Za konec vas prosim, da odgovorite še na tri kratka demografska vprašanja, ki jih potrebujem za statistične analize.

XSPOL - Spol:

- Moški.
- Ženski.

XSTAR2a4 - V katero starostno skupino spadate?

- Do 20 let.
- 21 - 30 let.
- 31 - 40 let.
- 41 - 50 let.
- 51 let ali več.

XIZ1a2 - Kakšna je vaša najvišja dosežena formalna izobrazba?

- Brez šolske izobrazbe, nepopolna osnovnošolska izobrazba, osnovnošolska izobrazba.
- Nižja ali srednja poklicna izobrazba.
- Srednja strokovna izobrazba ali srednja splošna izobrazba.
- Višja strokovna izobrazba ali višješolska izobrazba.
- Visokošolska strokovna izobrazba.
- Visokošolska univerzitetna izobrazba.
- Specialistična povisokošolska izobrazba, magisterij, doktorat.